

Karşılaştırmalı Sosyal Bilgiler Öğretimine Bir Örnek: Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin “İyi Vatandaşlık Algıları” *

Nadire Emel Akhan**, Samet Çiçek***

Makale Geliş Tarihi: 04/06/2018

Makale Kabul Tarihi: 20/02/2019

DOI: 10.35675/befdergi.430390

Öz

Bu araştırmanın amacı, karşılaştırmalı eğitime bir örnek olması için Türk ve Rus ortaokul öğrencilerinin iyi vatandaşlık algılarını ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yönteminden, durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubundaki Türk ortaokul öğrencilerini Antalya merkezdeki bir ortaokulun 7. ve 8. sınıf öğrencileri (toplam 31 öğrenci) oluşturmuştur. Çalışma grubundaki Rus ortaokul öğrencilerini ise Antalya’da özel bir yabancı okulda öğrenim gören 24 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, Türk öğrencilerin Rus öğrencilere göre iyi vatandaşı daha ulusalcı bir çerçevede açıkladıkları, Rus öğrencilerin ise iyi vatandaşı daha evrensel bir şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Elde edilen sonuçları, sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarının ve sosyal bilgiler dersinin sınıf içi uygulamalardaki farklılığı ile açıklamak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı eğitim, sosyal bilgiler öğretimi, Türkiye, Rusya, ortaokul

An Example For Comparative Social Studies Teaching: The Perceptions of Turkish and Russian Secondary School Students Towards “Good Citizenship”

Abstract

The aim of the research is to reveal the perceptions of Turkish and Russian secondary school students towards good citizenship as an example of comparative study. The case study model was used in the research. The Turkish secondary school students in the study group consisted of seventh and eighth grade students (totally 31 students) from a secondary school in the center of Antalya. The Russian secondary school students in the study group consisted of 24 students studying at a private foreign school in Antalya. The results of the study indicate that the Turkish students explained “good citizen” in a more nationalist framework than the Russian students while the Russian students explained “good citizen” in a more universal framework than the Turkish students. It is possible to explain these findings with the differences

* Bu makale 04-06 Mayıs 2017 tarihleri arasında (Anadolu Üniversitesi / Eskişehir) USBES 2017’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Antalya, Türkiye, neakhan@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3628-8571

*** Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya, Türkiye, ciceksamet01@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1056-7911

of the social studies teaching approaches and the differences of the social studies course in the in-class practices.

Keywords: *Comparative education, social studies teaching, Turkey, Russia, middle school*

Giriş

Bugün dünyada çağın gereklerine uygun olarak iyi, sorumlu ve aktif bireyler yetiştirmek toplumların temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda yetiştirilmek istenen iyi insan, aynı zamanda iyi vatandaş da temsil etmektedir. Foerster (1995) iyi insanı; sadece kendisini düşünerek hareket etmeyen, kendi istek ve çıkarlarını ön plana almayan; hayatını, güvenini, çalışma saadetini, uzak ve yakın binlerce insanın fedakârlığına ve sadakatine borçlu olduğunu bilen insan olarak tanımlamıştır. İyi ve etkin vatandaş Barr, Barth ve Shermis (1978), “Sosyal Bilgilerin Doğası” adında yazdıkları kitapta; kendisinden nelerin beklendiğini bilen ve bu beklentileri yerine getiren kişi olarak nitelendirirken (Akt. Dönmez, 2013, s. 19), Öztürk ve Dilek (2005) düşünen, duyarlı ve yeterli olarak nitelendirmiş; düşünen vatandaş, yaşama ilişkin temel kavram ve genellemeleri anlamış ve bu kavram ve genellemeleri yaşam içerisinde karşılaştığı problemlerinin çözümünde ve karar almada kullanan kişi olarak, duyarlı vatandaş, temel demokratik değerlere sahip ve yaşadığı ortamda bu değerleri uygulayabilen vatandaş olarak, yeterli vatandaş ise bulunduğu toplum içerisinde yaşamını etkin bir biçimde devam ettirebilmek için bir beceriler birikimine sahip ve bu becerileri düşünmesine yardımcı olacak şekilde kullanabilen vatandaş olarak tanımlamışlardır.

Toplum içerisinde iyi ve etkin insan yetiştirmede temel kurumu aile oluşturmaktadır. Yücel (2013), iyi ve etkin vatandaş yetiştirmede ailenin önemine “İyi vatandaş, iyi insan” kitabında değinmiştir. Yücel’e göre bireyin iyi insan ve iyi vatandaş olabilmesi için önce iyi evlat, iyi ana ve baba, iyi kardeş olması gerekmektedir. Kendisini yetiştiren ailesine karşı bağlılığı ve sorumluluğu olmayan bir bireyin daha büyük bir topluluğa karşı sorumluluğunun da olmayacağına dikkat çekmiştir. İlk sosyal deneyimleri ailesi tarafından gerçekleştirilen çocuğun, çevresine ve topluma örnek davranışlar sergilemesinin altında sağlıklı kişilik özelliği ve iyi aile eğitimi yatmaktadır. Ailenin, çocukta sağlıklı kişilik özellikleri geliştirebilmesi çocuğun yaşam serüveninin olumlu yönde şekillenmesine zemin hazırlamaktadır (Dam, 2008). Bireylerin gelişimi açısından iyi vatandaş yetiştirmede ailenin yanı sıra formal eğitim gördükleri eğitim kurumlarının da önemi büyüktür. Okul her sınıf vatandaşın çocuğunu iyi vatandaş olarak yetiştiren bir cemiyettir (Yücel, 2013). Okul vizyon ve misyonu gereği iyi insan iyi vatandaş yetiştirme sürecinde aileden sonra gelen ikinci önemli unsurdur (Doğan, 2007).

Tarih boyunca milletlerin ve devletlerin geleceğinin tayininde eğitim-öğretim faaliyetlerine büyük görevler yüklenmiştir. Devlet, eğitim ile ülkesinin çıkarlarını koruyup, kollayan ve ülkesinin çıkarları doğrultusunda dünyada söz sahibi olan ülkesini ulusal ve uluslararası düzeyde temsil edebilen iyi vatandaşlar yetiştirmeyi

amaç edinmiştir. Bunu gerçekleştirme görevini de okullar üstlenmişlerdir (Şimşek, Tıkman, Yıldırım ve Şentürk, 2017). Eğitim-öğretim faaliyetleri bu görevleri çeşitli dersler aracılığıyla yerine getirmiştir. Amaçları arasında etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen aktif insan tipleri ve iyi vatandaşlar yetiştirmek ideali bulunan sosyal bilgiler bu derslerden biridir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012, s. 606). Gelişen ve değişen dünyada vatandaşların karar almasını gerektiren birçok durum ortaya çıkmaktadır. Doğru kararlar alıp verebilme, vatandaşların birçok alanda bilgiye sahip olmalarını gerektirmektedir. Aynı zamanda bu bilgilerin onlara sağladıkları kanıtları sosyal hayatta nasıl kullanacaklarını ve değerlendireceklerini bilmelerini de gerektirmektedir (Sunal ve Haas, 2005). Sosyal Bilgiler dersi bu nedenle büyük önem taşımaktadır. Sosyal Bilgiler, farklı disiplinlerden yola çıkarak iyi vatandaş yetiştirme hususunda tek çatı altında bu disiplinleri birleştiren ve vatandaşlık ve insan hakları konularının öğrenciye aktarılmasında büyük sorumluluk alan bir derstir (İnan, 2014). Sosyal Bilgiler sosyal ilişkileri geliştirmeye, insanlar arasında sağlıklı iletişim kurmaya, toplumda ve dünyada gerçekleşen güncel olayları yakından takip etmeye ve öğrencileri etkin vatandaş olarak yetiştirmeye önem vermektedir (Bayır, 2016). Sosyal Bilgiler, demokraside sorumlu vatandaşlığı geliştirmek için insan ilişkilerinin incelenmesidir. Kültürel mirasımızın temel konularını aktaran müfredatın alanı olarak tanımlanan Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler disiplinlerinden ve diğer disiplinlerden alınan içerik ve çalışma yöntemlerine dayanmaktadır (Garcia ve Michaelis, 2000).

Sosyal Bilgilerin temel amacı gençlerin sosyal hayatta gelişmelerine yardımcı olmaktır (Wallace, 2006). Sosyal bilgiler dersinden beklenen genel amaç “iyi ve etkin vatandaş” yetiştirmek olsa da ülkelerin kendi siyasi yapıları ve kültürleri ile şekillenen özgüçü yaklaşımları ile bazı farklılıklar göstermektedir. Sosyal bilgiler dersi ile yetiştirilmek istenen vatandaş; ABD’de “Aktif ve Bilgili Vatandaş”, Çin’de “Milli Ruha sahip vatandaş”, Japonya’da “Endüstriyel Toplumda Aktif Vatandaş”, Finlandiya’da “Sorumlu Vatandaş”, İtalya’da “Topluma Aktif Üyelik Gösteren Vatandaş” gibi farklılıklar göstermektedir (İnan, 2014, s. 9-10).

Ülkemizde ise 2005’te yenilenen sosyal bilgiler programı ile yetiştirilmek istenen ulusal vatandaşlık yerini, küresel vatandaşlığa bırakmıştır. 2005 Sosyal bilgiler öğretim programının vizyonunda da yetiştirilmek istenen vatandaş: “21.yy çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen, sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilgi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek” olarak belirtilmiştir (Ata, 2015, s. 34). 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuk çerçevesinde Etkin Vatandaşlık kavramına odaklanan bir öğrenme alanı getirilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin ana temasını oluşturan iyi vatandaş yetiştirme 4. ve 7. sınıflar arasında doğrudan bu öğrenme

alanıyla sağlanmaktadır. Etkin vatandaşlık öğrenme alanının içerisinde 4. sınıfta “5 kazanım”, 5. sınıfta “4 kazanım”, 6. Sınıfta “6 kazanım”, 7. Sınıfta “4 kazanım” yer almaktadır. Etkin vatandaşlık öğrenme alanı başlığı altında bu kazanımlar ders saatleri içerisinde 4., 5. ve 6. sınıflarda 14 saat 7.sınıfta ise 12 saat olarak verilmektedir (MEB, 2018). Etkin vatandaşlık öğrenme alanı MEB’in sosyal bilgiler programında iyi vatandaşlık algısını göstermesi bakımından önemlidir.

Her ülkenin eğitim sisteminden beklentisi iyi insan - iyi vatandaş yetiştirmektir. İyi vatandaşın açılımı hemen herkes için ortak olan beklentilerin yanında ülkelerin kendi sistemleri, kültürleri, siyasi yapıları ile şekillenir. Okul çağlarından toplum hayatına yetişen bir bireyin iyi vatandaş olarak adlandırılması, ülkelerin eğitim sisteminin çizdiği çerçeve ile şekillendiği için farklılıklar gösterebilir. İşte bu doğrultuda çalışmanın amacı, karşılaştırmalı eğitime bir örnek olması için Türk ve Rus ortaokul öğrencilerinin iyi vatandaşlık algılarını ortaya koymaktır.

Karşılaştırmalı eğitime ilişkin araştırmaya sebep olan birçok ilke bulunmaktadır. Bunlar evrenselleşme, tek merkezli eğitimden uzaklaşma, kendi sistemini daha iyi anlamak, iletişim trafiği, ulaştırma ve kalıttır (Türkoğlu, 1998). Karşılaştırmalı eğitim, eğitimcileri ve halkı, eğitim alanındaki kuramsal temellerin ve pratik uygulamaların değişik ülkelerde nasıl olduğu konusunda duyarlı hale getirir. Böylece karşılaştırmalı eğitim sayesinde eğitimdeki alternatif yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olunabilir. Nitekim karşılaştırmalı eğitim, geçmişi ve bugünü anlamaya yardım ederken, gelecekteki eğitim sisteminin nasıl olabileceğini kestirmede önemli rol oynar (King, 1979; Noah, 1984, akt. Erdoğan, 2003). Karşılaştırmadaki temel amaç verilen eğitimin benzer veya farklı yönlerini ortaya çıkarmak ve açıklamak bunun yanında ise bilgilendirmektir (Balcı, 2013).

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden, durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 39). Nitel bir araştırma modeli olan durum çalışmaları, “bir olayı değerlendirmek” amacıyla, bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşımdır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010, s. 273). Araştırmada durum çalışması kullanılmasının temel nedeni, bu yöntemle var olan durumunun derinlemesine incelenebilmesi ve her iki ülkenin ortaokul öğrencilerinin görüşlerini karşılaştırmalı olarak gösterebilmektir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubundaki Türk ortaokul öğrencilerini Antalya merkezdeki bir ortaokulun 7. ve 8. sınıf öğrencileri (toplam 31 öğrenci) oluşturmuştur. Çalışma grubundaki Rus ortaokul öğrencilerini ise Antalya’da özel bir yabancı okulda öğrenim gören 24 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada uygulama yapılan okulların seçiminde kolay ulaşılabilir durum örneklem yöntemi kullanılmıştır. Diğer bir deyişle

araştırmada kolaylıkla ulaşılabilecek uygun okullar seçilmiştir. Bu örnekleme yönteminde araştırmacı, yakın ve erişimi kolay bir durumu seçerken hem hız hem de pratik olması bakımından zaman kazanır (Yıldırım ve Şimşek, 200, s. 113).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, öğrencilerin kendi el yazılarıyla düşüncelerini daha rahat bir şekilde sunacağı düşüncesiyle açık uçlu sorular yardımıyla toplanmıştır. Açık uçlu sorular araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve sosyal bilgiler alan uzmanlarından, sosyal bilgiler öğretmenlerinden ve Antalya’ da özel bir yabancı okulda öğretmenlik yapan sosyal bilgiler öğretmeninden soruların içeriği, soruluş sırası ve uygunluğu konusunda görüş alınmıştır. Öğrencilerin iyi vatandaşlık algılarını öğrenmek için sorulan sorularda genel olarak “iyi vatandaşın ne olduğu, kendilerini iyi vatandaş olarak değerlendirmeleri, iyi vatandaş olarak düşündükleri bir kişiyi anlatmaları, iyi vatandaş olarak kendilerine ailelerinin ve okullarının verdiği eğitimi değerlendirmeleri, sosyal bilgiler dersinin iyi vatandaş yetiştirme hedefini değerlendirmeleri” istenmiştir.

Rus ortaokul öğrencileri için hazırlanan görüşme soruları hem Rusça hem de Türkçe diline hâkim iki dil uzmanı tarafından Rusça’ya çevrilmiştir. Öğrencilerin cevapları yine aynı dil uzmanları tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Bu dil uzmanlarının dışında ayrıca Rus öğrencilerle yapılan uygulamadaki özel yabancı okulda öğretmenlik yapan sosyal bilgiler öğretmeni de hem Rusça’ya hem de Türkçe’ye hâkim olduğu için çalışmanın uygulamaları ve sonuçları kendisi ile paylaşılmıştır. Uygulama sonrası Türk öğrencilerin cevapları da öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenleri ile paylaşılmıştır.

Çalışma grubundan elde edilen veriler, betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen nitel verilerin sayısallaştırılması yoluna gidilerek veriler frekanslarla birlikte sunulmuştur. Bulguların sunumunda öğrencilerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 224).

Araştırma sürecinde, çalışmayı yürüten araştırmacılar haricinde bir başka araştırmacıdan da toplanan verilerin analizi için yardım alınmış ve araştırmacılar arasındaki güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği; Güvenirlik = Görüş Birliği (80) / (Görüş Birliği (80) + Görüş Ayrılığı (7)) şeklindeki güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Hesaplama sonucunda kodlamaların güvenilirliği yüzde 91 olarak hesaplanmış ve araştırmanın analizinin güvenilir olduğu kabul edilmiştir. Araştırmada ayrıca çalışma grubundaki her öğrenciye bir numara ve ülkesine göre bir kod (R: Rus, T: Türk şeklinde) verilmiştir. Bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve söyledikleri doğrudan alınan öğrenci R1, T1, R2, T2... şeklinde gösterilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin “İyi Vatandaş Tanımları” ve Nasıl İyi Vatandaş Olunacağına Yönelik Açıklamalarına İlişkin Bulgular

Tablo 1.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerine Göre İyi Vatandaş

Grup	İyi Vatandaş	f
Türk Ortaokul Öğrencileri	Kanunlara uyan	16
	Canını vatani için veren	11
	Vergisini veren	8
	Oy kullanan	7
	Askere giden	7
	Çevresine ve insanlara duyarlı olan	5
	Faturalarını ödeyen	3
	Yardıms sever	2
	Gerektiği yerde gerektiği gibi davranan	2
	Üstüne düşen görevleri yapan	2
	Yere çöp atmayan	1
	İnsanları rahatsız edenleri uyarın	1
	Adam kayırmayan	1
	Hak ve sorumluluklarını bilen	1
	Rus Ortaokul Öğrencileri	Kendi hak ve sorumluluklarını bilen
İnsanlara / topluma yararlı olanlar		7
Çevreyi koruyanlar		7
Yardımcı kuruluşları / hastane / bakım evleri için gönüllü çalışanlar		5
Özgürlüklere / karşındakilere saygı duyanlar		5
Ülkesi / Dünya için yararlı işler yapanlar		4
Sadece kendini düşünmeyenler / bencil olmayanlar		3
Dindar olanlar		1
Yasalara uyanlar		1

Ortaokul öğrencilerine “iyi vatandaş nedir?” diye sorulduğunda, Türk öğrencilerinin vatandaşlık bilgisi konularından öğrendikleri başlıkları söyledikleri görülmüştür. Ayrıca Cumhuriyet’in ilk yıllarından beri öğretilen iyi vatandaş öğretisinin bir sonucu olduğu düşünülen “canını seve seve vatani için vermek” hala öğrencilerin iyi vatandaş tanımı içinde yer almaktadır. Öğrencilerin klasik vatandaşlık söylevlerinin yanı sıra çağımızın vatandaşından beklentileri olan hak ve sorumluluklarını bilen ve çevresine duyarlı olması da cevaplar arasında yer almıştır. Türk öğrencilerin aksine Rus öğrencilerin iyi vatandaş tanımlarında klasik öğretilerin yerine daha fazla duyuşsal ifadelerin yer aldığına rastlamaktayız. Öğrencinin hak ve sorumluluklarını bilmeye ve insana-topluma /ülkesine –dünyaya duyarlı olmayı iyi vatandaşlıkla ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Ortaokul öğrencilerinden nasıl iyi vatandaş olunacağını örnek vererek açıklamaları istendiğinde, Türk öğrencilerin genel olarak iyi vatandaş tanımlarını

tekrarladıkları ve iyi vatandaşlığı daha çok bir görev olarak ifade ettikleri söylenebilir. Türk öğrencilerden 8'inin ise iyi vatandaşı “göngü kurallarına uyan (gerektiği yerde gerektiği şekilde davranan), sorumluluklarını bilen ve yerine getiren (üstüne düşen görevleri yapan), yerlere çöp atmayan, insanları rahatsız edenleri uyarın, adam kayırmayan (torpil yapmayan)” gibi ifadelerle örnek vererek açıkladıkları görülmüştür. Çalışma gurubundaki Rus ortaokul öğrencilerinin ise yine iyi vatandaş tanımında olduğu gibi örneklerinde de hak ve sorumluluklarının farkında olan, çevresine duyarlı ve yardımsever insanları iyi vatandaş olarak gösterdikleri görülmüştür. Öğrencilerin cevaplarından bazıları şu şekildedir:

İnsanlar gerektiği yerde gerektiği gibi davranarak iyi bir vatandaş olabilirler. Örneğin kurallara uyarlar, çevreye zarar vermezler, insanları davranışları ile rahatsız etmezler. (T 14)

Bence çevreye duyarlı olan ve kanunlara uyan kişiler iyi vatandaşa örnektir. (T 16)

Bazı insanlar işlerini torpille yapıp hak eden insanların emeğini çalarlar. İşte buna adam kayıran insan denir. Bunlara iyi vatandaş denilmez. (T 9)

İyi vatandaşlar haklarını bilir sorumluluklarını yerine getirir. O nedenle nerde nasıl davranacağını çok iyi bilir. (T 3)

İyi vatandaşlar bence sadece kendini düşünmez. Bana dokunmayan yılan yaşasın demez, haksızlıklar karşısında susmaz. Yanlışları olanları da uyarır. (T 1)

Çevrenin (çevrendekilerin) farkında olmalısın. Haklarını bilmelisin ve onlar için savaşmalısın. (R1)

Diğer insanlara karşı nazik ol, onlara (fakir insanlara) yardımcı ol. İnsanların siyahi veya beyaz insanlara karşı kaba olmalarına izin verme. Çöp atma (yerlere). (R3)

Çöpleri çöp kutuna atmalıyım. İnsanlara çoğu zaman yardımcı olmalısın ve hep kendini değil de diğer insanları da düşünmelisin. (R12)

Diğer insanlara saygı duy, doğaya saygı duy, yaşlı insanların karşıdan karşıya geçmesine, mağazaya gitmelerine ve ağır eşyaları taşımalarına yardımcı ol. (R17)

Nazik ol, insanlara (kötü insanlar değilse) kendileri olmalarına izin ver. İnsanlara saygı göster. Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan diğer insanlara da öyle davran. Etrafında olan kötü şeylerin farkında ol ve onu düzeltmek için bir şekilde olaya dahil ol. (R21)

Genel olarak veriler analiz edildiğinde Türk öğrencilerin Rus öğrencilere göre daha çok kitabi, ezbere dayalı bilgiler verdikleri görülmüştür. 2005 Sosyal Bilgiler Programı ile öğrencide oluşturulmak istenen ‘küresel vatandaşlık’ fikri uygulamada ve öğretim aşamasında istenilen seviyeye ulaşmadığı görülmüştür. Rus öğrencilerin ise verdikleri cevapların bazıları Türk öğrencilerin cevaplarına benzemekle birlikte genel itibarı ile özgürlükçü, ülke ve dünya yararına faydalı işler yapan ve yardımseverliği ön planda tutan vatandaşın iyi ve etkin vatandaş olduğu kanaatinde oldukları anlaşılmıştır.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin İyi Vatandaşa Verdikleri Örnekler ve Sebepleri Üzerine Açıklamalarına İlişkin Bulgular

Tablo 2.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin İyi Vatandaş Örnekleri

Grup	İyi Vatandaş Örneğim	f
Türk Ortaokul Öğrencileri	Ailem / Anne- Baba- Kardeş	13
	Öğretmenim	9
	Arkadaşım	4
	Atatürk	2
	Askerler	1
	İrem Derici	1
	Mustafa Ceceli	1
Rus Ortaokul Öğrencileri	Ailem / Anne- Baba- Kardeş	8
	Öğretmenim	6
	Rasputin	5
	Ghandi	2
	Atatürk	1
	Martin Luther King	1
	Nelson Mandela	1

Ortaokul öğrencilerine “İyi vatandaşa kimi örnek verebilirsiniz?” diye sorulduğunda, Türk ve Rus öğrencilerin yakın çevresinden yola çıkarak iyi vatandaşa örnekler verdikleri görülmüştür. Tabloda da görüldüğü üzere hem Türk hem de Rus öğrencilerin verdikleri cevapların analizi sonucunda en yüksek frekansa “Ailem / Anne- Baba- Kardeş” sahip olmuştur. Bu frekansın yüksek olmasının nedenleri arasında öğrencinin ailesine karşı duyduğu bağlılık ve sevginin de olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin verdikleri diğer cevaplar analiz edildiğinde ise Türk öğrenciler kendi ülkesinde önemli bir yere sahip kişileri örnek verirken Rus öğrenciler ülkesinden verdikleri iyi vatandaş örneklerinin yanı sıra düşünce ve fikirleriyle dünyaya mesaj vermiş “Mandela, Martin Luther King” gibi isimleri de örnek vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Babam iyi bir vatandaş. Çünkü gerektiğinde nasıl davranacağını ve nasıl konuşacağını çok iyi bilir. (T 28)

Annem ve babam. Çünkü onlar bilinçli ve sorumluluklarını bilen yetişkinler. Mesela babam işinde hep doğru yapıyor. (T 22)

Öğretmenim iyi ve sorumlu bir vatandaş. Sorumluluklarını biliyor ve bize güzel öğretiyor. (T 19)

Benim en sevdiğim bir şarkıcı var. İrem Derici. Onun özelliklerine bayılıyorum. Bir kere o tertemiz kalbiyle tüm dünyayı etkileyen bir insandır. (T 15)

Atatürk iyi bir vatandaş. Bizim bugünlere gelmemizi sağladı. (T 2)

Martin Luther King. O, siyahi insanların hakları için savaştı ve bütün insanların ırkı, cinsiyeti, dini ve rengi ne olursa olsun aynı haklara sahip olması gerektiğine inandı. (R2)

Rasputin. O, Rusya'nın kasabalarını korudu ve kralı savaş başlatmaması için uyardı. (R5)

Ghandi. O, iyi bir vatandaş ve hayatını fakir insanlar için feda etmiştir. (R6)

Atatürk. Çünkü büyük fikirlere sahipti. Türkiye 'yi yaptı ve yeni bir alfabe yaptı. Türkiye 'ye birçok iyi şey yaptı. (R10)
Nelson Mandela çünkü siyahı ve beyaz insanların haklarını değiştirdi. (R3)
Annem ve babam çünkü onlar daima evi olmayan insanlara ve evi olmayan evcil hayvanlara yardım etmeye çalışıyorlar. (R12)

Genel itibari ile çalışmaya katılan Türk ve Rus öğrencilerinin cevaplarının analizi sonucu en yüksek frekansın (Ailem / Anne- Baba- Kardeş) aynı olmasıyla birlikte Rus öğrencilerin, eşitlik, bağımsızlık ve yardımseverlik düşüncesiyle dünyada önemli bir yere sahip olan kişilerin isimlerini etkin vatandaş olarak örnek vermeleri dikkat çekmiştir.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin Kendilerini İyi Vatandaş Olarak Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Tablo 3.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin “İyi Vatandaş” Olarak Kendilerini Değerlendirmesi

Grup	Görüşler	f
Türk Ortaokul Öğrencileri	Evet	27
	Hayır	1
	Emin Değilim	3
Rus Ortaokul Öğrencileri	Evet	8
	Hayır	7
	Emin Değilim	9

Ortaokul öğrencilerine “Sen iyi vatandaş mısın?” diye sorulduğunda, çalışmaya katılan Türk öğrencilerin büyük çoğunluğunun “Evet İyi Vatandaşım” cevabını verdiği görülmektedir. “Hayır” ve “Emin değilim” cevaplarının ise çok az öğrenci tarafından verildiğine analizler sonucunda ulaşılmıştır. Rus öğrencilerde ise Türk öğrencilerin tam aksine kararsız olma durumu ön plana çıkmış ve “Emin Değilim” cevabı en çok frekansa sahip olmuştur. Öğrencilerin cevaplarından bazıları şu şekildedir:

Evet, ben iyi bir vatandaşım. Çevreye duyarlı bir insanım ve sorumluluklarımı yerine getiriyorum. (T 2)

Çok iyi olmasam da iyi biriyimdir. Aslında emin değilim çünkü bazen yerlere çöp atabiliyorum. Yani iyi vatandaş olma konusunda emin değilim. Çünkü vergi vermiyorum, oy kullanmıyorum vs. (T 8)

Açıkçası yarı evet yarı hayır. Tam olarak vatandaşlık görevlerine uyduğum söylenemez. Ama kendi görevlerimi de ihmal etmem. Fakat çok sevdiğim şeylerimi de söyleyemem. (T15)

Bilmiyorum çünkü beni yargılayacak (değerlendirecek) kimse yok. Bir örnek verebilirim; arkadaşlarıyla her yere çöp atan bir adam gördüm ve ona “Eğer çöpü almazsan onu senin ağzına koyacağım” dedim. (R4)

Evet, çünkü ben kibarım ve aynı zamanda yardımcı olmayı da severim. Her zaman kendimi düşünmem. İyi bir vatandaş olduğumu düşünüyorum.

Dürüst olmak gerekirse aslında değilim. Çöpleri çöp kutusuna atmayı unuturum. Sık sık insanlara yardımcı olmam. Kendim hakkında, değiştirmem gereken yönlerim hakkında düşünüyorum. (R5)
Hayır. Çünkü öfkemi kontrol edemiyorum. (R15)
Bilmiyorum. Umarım öyleyindir. Ancak bazen bazı şeyleri mahvettiğimi ve yanlış şeyler yaptığımı biliyorum. (R19)
Hayır, çünkü iyi bir vatandaş olmak hakkında çok fazla şey bilmiyorum ancak hala öğreniyorum. (R24)

Çalışmaya katılan öğrencilerden “Sen iyi vatandaş mısın?” sorusuna alınan cevaplar incelendiğinde 2005 Sosyal Bilgiler Programı içerisinde yer alan ve öğrencide oluşturulmak istenen; dürüstlük, özeleştirici gibi değerlerin Türk öğrencilere tam olarak verilemediği, öğrencilerin ise kesin ve emin bir biçimde “Evet” cevabına yöneldikleri görülmüştür.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerin, Ailelerinden ve Okullarından İyi Vatandaşlık ile İlgili Öğrendiklerini Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin Ailelerinden “İyi Vatandaş” İle İlgili Öğrendikleri

Grup	Ailede “İyi Vatandaş”	f
Türk Ortaokul Öğrencileri	Birlik beraberlik	12
	Büyüklerle saygı	9
	Vatana sahip çıkma	8
	Adaletli olmak	5
	Kardeşlerimi Korumam	3
	Kötü alışkanlıklar zararlıdır (İçki, sigara vb.)	3
	Hiç konuşmadık, yok	6
Rus Ortaokul Öğrencileri	Aile büyüklerini anla	13
	Devlet büyüklerini tanı	11
	İyi bir eğitim al	17

Ortaokul öğrencilerine “Ailen sana iyi vatandaş olmak için neler anlatır?” diye sorulduğunda, Türk öğrencilerin ailelerinin daha çok birlik beraberliğin önemini anlattıkları görülmüştür. Bu birlik beraberlik anlatımlarında ailenin birlik beraberliği, kardeşler- akrabalar arası birlik beraberlik, vatan için tüm vatandaşların birlik beraberlik içinde olması gibi başlıklar öne plana çıkmaktadır. Ayrıca Türk ailelerinin iyi vatandaşlık anlatımlarında büyüklerle saygı ve vatanına sahip çıkmak ifadeleri geçmektedir. Vatana sahip çıkma içerisinde ise bayrağına saygı, vatana sevgi gibi ifadelerde yer almaktadır. Rus öğrencilerin cevaplarına baktığımızda ise öğrencilerin cevaplarının aile büyüklerini (aile içerisindeki yapıyı, ilişkileri ve dede, nine, akrabalarından ülkesi için hizmet verenler) anlama ve devlet büyüklerini (bugünkü ve geçmiş liderler, ülkesini savunmuş kahramanlar) anlamak tanımak gibi ifadeler üzerine dağıldığını görmekteyiz. Ayrıca bu öğrencilerden 17’si cevaplarına ek olarak ailelerinin iyi bir eğitim almalarını nasihat ettiklerini ve bunu iyi vatandaş olmanın bir

gereği olarak gösterdiklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Ailemin genellikle anlattığı şey birlik beraberlik içinde olmanın önemidir. Tüm vatandaşlar birlik ve beraberlik içinde olursak bu vatan asla bölünmez ve geri kalmaz. (T1)

Annem ve babam halkın hep birlikte hareket etmesi gerektiğini söyler. Atatürk zamanında halk böyle kararlı olmuş ve düşmanı yurttan atmıştır. (T12)

Benim ailem saygılı davranmayı çok anlatır. Saygılı bir vatandaşın adaletli olmasını ve böylece iyi vatandaşlığı kazanabileceğini anlatır. (T17)

Ailemle böyle konuları hiç konuşmadık. (T3)

Ailem aile büyüklerini anlatır. Örneğin dayım eskiden cumhurbaşkanının korumasıydı. O ülkesini seven örnek bir vatandaşdır. (R4)

Beni ailem bana dedem ve nenemin yaptıklarını örnek verir. Çünkü onlar gerçekten iyi birer vatandaşdır. Benim dedem engelli olduğu halde ülkesi için savaşa katılmış bir askerdir. (R20)

Benim ailemde ve akrabalarım içinde herkes terbiyeli ve eğitilidir. Annem ve babam akrabalarına önem verir ve bunu öğrenmemizi ister. Benimde iyi bir eğitim alırsam onlar gibi ülkesini seven bir vatandaş olabileceğimi söylerler. (R11)

Ailem devletine bağlı insanlardır. Şuanda ülkemizde yaşamasak ta devletimizde olan olayları takip ederiz. Devlet büyüklerine saygılı oluruz. Çünkü biz orada olmasak da iyi bir vatandaşız. Birde ailem bizim ülkemiz için çok çalışıp eğitim almamızı önemser. (R13)

Annem ve babam bana devletimizin kurucularını ve ülkesini savunmak için ölenleri unutmama der. (R8)

Tablo 5.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin Okullarından /Öğretmenlerinden “İyi Vatandaş” İle İlgili Öğrendikleri

Grup	Okulumda “İyi Vatandaş”	f
Türk Ortaokul Öğrencileri	Vergi ver, askere git, oy kullan	19
	Tarihimizden örnekler	7
	Çevreni temiz tut	4
	Büyüklerle saygı	4
	Adam ol	2
	Mustafa Kemal	1
Rus Ortaokul Öğrencileri	Ülkemdeki kahramanlar	12
	Devlet büyükleri	10
	Hak ve sorumluluklarını bil	10
	Topluma ve çevreye saygı	8
	Meslek sahibi ol	7
	İyi bir insan ol	5
	Kalbin soğuk olmasın / temiz kalpli ol	3

Ortaokul öğrencilerine “Okulun / öğretmenlerin sana iyi vatandaş olmak için neler anlatır?” diye sorulduğunda, Türk öğrencilerin büyük çoğunluğunun “verginini ver,

askere git, oy kullan” ifadeleriyle klasik vatandaşlık aktarımını söyledikleri görülmüştür. Öğrenciler ayrıca, tarihteki kahramanlıkların ve gösterilmiş başarıların iyi vatandaşlık olarak örnek verildiğini söylemişlerdir. Rus öğrencilerin büyük bir çoğunluğu da okullarında, ülkelerinin kahramanlarını (tarihi karakterler, ülkesini savunanlar, ülkesi için can verenler ve ülkesini temsil eden ünlü isimler) iyi vatandaş örneği olarak öğrendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca devlet büyüklerini, ülkelerinin örnek vatandaşları olarak öğrendiklerini dile getirmişlerdir. Rus öğrenciler ayrıca okullarından ve öğretmenlerinden iyi vatandaşlıkla ilgili hak ve sorumluluklarını bilen, topluma ve çevreye saygılı bireyler olmaları yönünde bilgiler öğrendiklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

İyi bir vatandaş askere gider. Çünkü vatani nasıl savunacağını öğrenmelidir.

(T6)

Öğretmenlerim iyi ve topluma yararlı bir vatandaş olmak için vergi verilmesi gerektiğini anlatırlar. Ayrıca oy kullanmakta iyi bir vatandaşın özellikleri arasındadır. (T12)

Adam gibi adam olmalıyız. Öğretmenim hep böyle der. (T23)

Büyüküyük adam olmalıyız. Vatana millet hizmet etmeliyiz. (T9)

Okulda öğretmenlerimden ülkemiz için kahramanlık gösteren kişileri öğreniyorum. Sanırım onları doğru tanırsam bende ülkem için iyi bir insan olabilirim. (R1)

Ülkesi için kendini feda edenler gerçek iyi vatandaşlardır. Gerçek şudur ki, biz mutlu olalım diye onlar hayatlarından vazgeçtiler. (R2)

Annenin kaderine bir oğul soğuk kalamaz. Kalbi soğuk olan biri iyi vatandaş olamaz. (R21)

Akıllı ve zeki devlet adamları yaptıkları hamlelerle vatandaşlara nasıl iyi birer vatandaş olacağını gösteren örneklerdir. Örneğin Putin. (R7)

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerin, Sosyal Bilgiler Dersinden İyi Vatandaşlık ile İlgili Öğrendiklerini Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Tablo 6.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinden “İyi Vatandaş” ile İlgili Öğrendikleri

Grup	Sosyal Bilgiler Dersinde “İyi Vatandaş”	f
Türk Ortaokul Öğrencileri	Vergi ver, askere git, oy kullan	11
	Tarihimiz	9
	Atatürk	9
	Şehitleri	7
	Cumhuriyetin kazanılması	3
	Küresel Isınma	1
Rus Ortaokul Öğrencileri	Tarihi anla	20
	Ülkeni sev	17
	Tarihi kahramanlar	6
	Kültürünü tanı	4
	Ülkenin gerçekleri	1
	Çevresine kaba davranma	1
Çevreyi kirletme	1	

Ortaokul öğrencilerine “Sosyal Bilgiler dersi sana iyi vatandaş olmak için neler anlatır?” diye sorulduğunda, Türk öğrencilerin büyük çoğunluğunun yine “vergini ver, askere git, oy kullan” ifadelerini söyledikleri görülmüştür. Ayrıca iyi vatandaşlıkla ilgili tarihimizi, Atatürk’ün başarılarını ve ülkesi için ölen şehitleri anlattığını söylemişlerdir. Rus öğrenciler ise sosyal bilgiler dersinde iyi vatandaşlıkla ilgili tarihi anlamının önemini öğrendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Rus öğrenciler cevaplarında iyi vatandaşlıkla ilgili ülkesini sevmeyi, tarihi kahramanları anlamayı, kültürünü tanımayı öğrendiklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Bu derste vatandaşlık görevlerimizi öğreniyoruz. Vergisini doğru veren ve oy kullanana doğru dürüst insanlar olmayı öğütler. (T2)

Sosyal bilgiler dersinde tarihimizi öğreniyoruz. Tarihini iyi bilen yurttaşlar vatanlarını daha iyi korurlar. (T22)

Küresel ısınmanın zararlarını öğrendik derste. Bu küresel ısınmayı yapanların iyi vatandaş olmadığı bir gerçek. Çünkü birçok zararlı şey yapıp dünyanın doğallığını bozuyorlar. Oysaki herkes bunu konuşuyor. Duymuyor musunuz yoksa siz kötü bir vatandaş mısınız? (T5)

Sosyal dersi bize tarihi anlamayı gösteren bir fenerdir. Tarihi anlarsak ülkemizi severiz. O zamanda iyi vatandaşlığı anlarız. (R7)

Bence tarihi doğru anlamalıyız. Çünkü tarih sürekli tekrarlanır. Bu yüzden tarihi bilmek uluslararası ilişkileri anlamak demektir. İşte bu ders bu yüzden işe yarar. (R10)

Tarih dersleri ülkenin gerçeklerini görmemizi sağlar ve bu bilgiler bizim kendi ülkemize değer vermeyi öğretir. Ülkelerinde iyi günleri kötü günleri olur. Her şartta onun yanında olmak gerekir (R20)

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerin, İyi Vatandaş Olma Yolunda En Çok Kimden Etkilendiklerine Yönelik İlişkin Bulgular

Tablo 7.

Türk ve Rus Ortaokul Öğrencilerinin İyi Vatandaş Olma Yolunda En Çok Kimden Etkilendikleri

Grup	İyi Vatandaş olmamda...	f
Türk Ortaokul Öğrencileri	Öğretmenlerim	17
	Ailem	11
	Yok	3
Rus Ortaokul Öğrencileri	Ailem (Annem, Babam)	8
	Öğretmenlerim	6
	Tarihi Kahramanlar	4
	Aile Büyükleri (Babaanne, dede vs.)	4
	Devlet büyükleri	2

Ortaokul öğrencilerine “İyi bir vatandaş olmanda en çok kimden etkilendiğini düşünüyorsun?” diye sorulduğunda, Türk öğrencileri öğretmenleri ve ailelerinden etkilendiklerini dile getirmişlerdir. 3 öğrenci de yok cevabı vermiştir. Rus öğrenciler ise iyi vatandaş olarak etkilendiklerine en çok aile, öğretmen, tarihi kahramanlar ve

aile büyükleri olarak cevap vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

İyi vatandaş olmamda öğretmenlerimin önemi büyüktür. Çünkü onlar bana gerçekleri anlatırlar ve iyiliğimi isterler. (T13)

Benim ailemde herkes iyidir. Çünkü onlar adaletli ve saygılı insanlardır. Bana da hep öğütler verirler. (T17)

Bu konuda hiçbir örnek yok. / Böyle bir şeyi hiç düşünmedim. (T18,27)

Benim dedem örnek bir vatandaşır. Dedem 2. Dünya savaşına katıldı ve Berlin'e kadar savaştı. Sekiz defa yaralandı ama sağ geri döndü. Bunu ancak gerçek bir vatansever yapar (R6).

Bu okuduğum okulun öğretmenleri benim için iyi bir vatandaş örneğidir. Çünkü onlar ülkelerinden uzak bir yerde olsalar da ülkelerini çok güzel temsil ediyorlar. Ülkenden uzakta da olsan yüreğin ordaysa sen gerçek bir vatandaşsındır (R21)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türk ve Rus ortaokul öğrencilerin iyi vatandaşlık algılarını ortaya koymayı hedefleyen bu çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, Türk öğrencilerin Rus öğrencilere göre iyi vatandaşı daha ulusalcı bir çerçevede açıkladıkları, Rus öğrencilerin ise iyi vatandaşı daha evrensel ve küresel bir şekilde ifade ettikleri görülmüştür.

Türk ve Rus ortaokul öğrencileri, “İyi Vatandaşlık” tanımlarında genel olarak iyi vatandaşta bulunması gereken özelliklere değinmişlerdir. Farklı olarak Türk öğrenciler, iyi vatandaşı ulusçu bir yaklaşımla nitelendirirken Rus öğrenciler ise iyi vatandaşı daha özgürlükçü hem ülkesine hem de dünyaya yararlı işler yapan kişi olarak nitelendirmişlerdir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin iyi vatandaş örnekleri değerlendirildiğinde ise hem Türk hem de Rus öğrenciler, aile bireylerini örnek olarak göstermişlerdir. Rus öğrenciler, Türk öğrencilerden farklı olarak dünyada fikir ve görüşleriyle önemli yere sahip “Mandela, Martin Luther King, Ghandi” gibi isimleri de örnek olarak vermişlerdir.

Türk ve Rus ortaokul öğrencilerinin “ailelerinden “iyi vatandaş” ile ilgili ne öğrendikleri” ile ilgili soruya verdikleri cevaplar genel olarak saygı, hoşgörü, adalet gibi manevi değerler üzerine olmuş farklı olarak Rus öğrencilerin aileleri tarafından iyi bir insan ve vatandaş olmanın iyi bir eğitim almaktan geçtiğini vurgulayıcı sözleri, ailelerinin eğitime verdiği önemi gösterdiği söylenebilir.

Hem Türk hem de Rus ortaokul öğrencilerinin “okullarından /öğretmenlerinden “iyi vatandaş” ile ilgili ne öğrendikleri” konusunda verdikleri cevaplar genel olarak birbirleriyle örtüştüğü söylenebilir. Rus öğrenciler farklı olarak devlet büyüklerini örnek vatandaş olarak öğrendiklerini söylemişlerdir.

Türk öğrencilerin cevapları değerlendirildiğinde sosyal bilgiler dersinin okullarda hala vatandaşlık aktarımı olarak işlendiği düşünülmektedir. 2005 Sosyal Bilgiler Programı'nda iyi vatandaşlık algısının daha küresel anlamda “ülkesini en iyi şekilde temsil eden vatandaş” çizgisindeyken öğrencilerin cevaplarının klasik “vatani için canını veren, vergisini veren, askere giden, oy kullanan” gibi cevaplar vermeleri bu düşünceyi destekler yöndedir. Rus öğrenciler ise daha evrensel bir görüşle iyi vatandaşı “hak ve sorumluluklarını bilen, ülkesi ve dünya için yararlı işler yapanlar” olarak dile getirmişlerdir. Bu algının sebebi Rus öğrencilerle yapılan uygulamadaki sosyal bilgiler öğretmenine sorulduğunda, öğretmenin bunu Rus eğitim sisteminin ve Sosyal Bilgiler dersinin hedefleri ile açıkladığı görülmüştür. Öğretmen, Rusya eğitim programının toplum ve bireye vurgu yaptığını ve bireyin, toplumun ihtiyaçları doğrultusundaki niteliklerle yetiştirilmeye çalışıldığını dile getirmiştir. Daha da önemlisi öğretmenin evrensel anlamda yetişen bir vatandaşın daha nitelikli olacağı yönündeki düşüncesinin izlerini, öğrenci cevaplarında görüyoruz, demek mümkündür. Elde edilen sonuçları, sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarının ve sosyal bilgiler dersinin sınıf içi uygulamalardaki farklılığı ile açıklamak mümkündür.

Literatürdeki ilgili çalışmalar incelendiğinde Tupper, Cappello ve Seigny (2010), “Vatandaşlığı Bulma: Müfredat, Sosyal Sınıf ve İyi Vatandaş” isimli çalışmalarında, öğrencilerin kendilerini “iyi vatandaşlar” olarak gördüklerini yani kendilerine güvendiklerini ortaya koymuşlardır benzer olarak bu çalışmada da Türk ve Rus ortaokul öğrencilerinin kendilerini “İyi Vatandaşlar” olarak gördükleri sonucuna ulaşıldığını söylemek mümkündür. Benzer olarak Acun, Demir ve Göz (2010)'ün öğretmen adaylarının iyi vatandaşlık algı düzeylerini tespit etmek istedikleri çalışmada da öğretmen adaylarının yüksek oranda iyi vatandaşlık davranışlarını gösterdikleri sonucu, bu çalışmanın ulaştığı öğrencilerin kendilerini “İyi Vatandaş” olarak değerlendirdikleri bulguları ile paralellik göstermektedir. Baloğlu'nun (2013) “8. Sınıf Amerikan ve Türk Öğrencilerinin Vatandaşlık ile İlgili Algılarının Karşılaştırılması” ile ilgili yapmış olduğu çalışmada yer alan: hak ve sorumluluklar, demokrasiye aktif katılım, toplumsal kurallara uyma ile ilgili bulgular gibi iyi vatandaşın görev ve sorumluluklarını içeren benzer sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Bunun yanı sıra Türk öğrencilerin verdiği “oy kullanmak, vergi vermek, askere gitmek” gibi cevaplarının Doğanay'ın (2009) “Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Algısı ve Eylemlerinin Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında belirttiği geleneksel vatandaşlık kategorisi ile örtüştüğü görülmektedir. Martin ve Chiodo (2007) da lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin yaşlarına uygun olarak iyi vatandaşlık faaliyetlerine katılabilecekleri yönünde görüşleri ve başkalarına yardım etmek, kurallara uymak, vatanseverlik, başkalarına saygı” kategorilerinde verdikleri cevaplar ile bu çalışmada yer alan nasıl iyi vatandaş olunacağına yönelik öğrencilerin verdikleri cevaplar benzeşmektedir. Ulaşılan bulgular bakımından Yeşilbursa'nın (2015) “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İyi Vatandaşlık Algısı” üzerine yaptığı çalışmanın bulgularında ulaşılan iyi vatandaşın nitelikleri “ Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, dürüst, vatansever,

başkalarının haklarına saygılı, askere giden, oy kullanan” ile de benzer bulgulara ulaşıldığı söylenebilir. Yine Martin (2008)’in, “İlkokul ve Ortaokul Öğretmen Adaylarının, İyi Vatandaşlık Algıları” üzerine yaptığı çalışmasında da öğretmen adaylarının “yardımsever, hoşgörülü ve yasaları takip eden” yönde bir algıya sahip oldukları sonucu, bu çalışmada yer alan iyi vatandaş tanımları ile ilgili bulgular ve sorumluluk temelli vatandaşlık algısı bulguları ile de benzerlik göstermektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar değerlendirildiğinde, öncelikle her iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programları ve sosyal bilgiler derslerinin işlenişlerinin incelenmesinin araştırma sonuçlarına ışık tutacağı düşünülmektedir. Genel olarak iyi vatandaşın yetiştirilmesinde etkili olan (okul, aile ve çevre) unsurlar temel alınarak yapılacak çalışmalar önerilebilir. Ayrıca benzer bir çalışma ile Türkiye’deki farklı uyruklarda eğitim veren okullar ile de çalışma kapsamı genişletilebilir.

Kaynakça

- Acun, İ., Demir, M. & Göz, N.L. (2010). Öğretmen adaylarının vatandaşlık yeterlilikleri ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 107-123.
- Akpınar, M. & Kaymakçı S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Ata, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programı. C. Öztürk (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.33-47). Ankara: Pegem A Akademi.
- Balcı, A. (2013). *Karşılaştırmalı eğitim sistemleri* (4.Baskı). Ankara: Pegem A Akademi.
- Baloğlu, U.N. (2013). 8. sınıf Amerikan ve Türk öğrencilerinin vatandaşlık ile ilgili algılarının karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 38(170), 281-293.
- Barr, R., Barth, L.J. & Shermis, S.S. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası* (C. Dönmez, Çev. Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bayır, Ö.G. (2016). Nitelikli toplumlara oluşturmada sosyal bilgiler dersinin rolü: sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(4), 493-520.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Pegem A Akademi.
- Dam, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 75-99.
- Doğan, İ. (2007). *Vatandaşlık demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2009, Mayıs). *Öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı ve eylemlerinin siyasal toplumsallaşma bağlamında değerlendirilmesi*. I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildirileri, Uşak.
- Erdoğan, İ. (2003). *Çağdaş eğitim sistemleri*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Foerster, F.W. (1995). *İyi insan, iyi vatandaş* (3. Baskı) İstanbul: Doğan Kardeşler Yayıncılık.
- Garcia, J. & Michaelis, J.U. (2000). *Social studies for children: a guide to basic instruction* (12th edition). Boston: Pearson Education Inc.
- İnan, S. (2014). Sosyal bilgiler eğitimi: nedir, ne zaman ve neden? S. İnan (Ed.) *Sosyal bilgiler eğitimine giriş* içinde (s. 1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Martin, L.A. (2008) Elementary and Secondary Teacher Education Students' Perspectives on Citizenship. *Action in Teacher Education*, 30(3), 54-63.
- Martin, L.A. & Chiodo, J.J. (2007). Good citizenship: What students in rural schools have to say about it. *Theory & Research in Social Education*, 35(1), 112-134.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Öztürk, C. & Dilek, D. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.) *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 53-96). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şimşek, U., Tıkman, F., Yıldırım, E. & Şentürk, M. (2017). Sosyal bilgiler ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarının gözünden vatandaşlık eğitimi: nitel bir çalışma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 913-925.
- Sunal, C.S. & Haas, M.E. (2005). *Social studies for the elementary and middle grades: A constructivist approach* (2nd edition). Boston: Pearson Education.
- Tupper, J.A., Cappello, M.P. & Sevigny, P.R. (2010) Locating citizenship: Curriculum, social class, and the 'good' citizen. *Theory & Research in Social Education*, 38(3), 336-365.
- Türkoğlu, A. (1998). *Karşılaştırmalı eğitim dünya ülkelerinden örneklerle*. Adana: Baki Kitabevi.
- Wallace, M. (2006). *Social studies: all day every day in the early childhood classroom*. Delmar: Cengage Learning.
- Yeşilbursa, C.C. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "iyi" vatandaşlık algısı. *Aducational Research and Reviews*, 10(5), 634-640.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yücel, H.A. (2013). *İyi vatandaş, iyi insan* (7. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Extended Abstract

Today, the main aim of societies is to bring up good, responsible and active individuals in accordance with the circumstances of our age all over the world since countries aim to have the citizens who are able to represent them properly and to reach

a peaceful, productive and submissive society with these citizens to maintain their continuity.

Every country anticipates that their educational system should bring up good individual or good citizens. The framework of “good citizen” is shaped by the reproaches, the cultures and the political structures of the countries as well as the common expectancies for nearly all people. How to designate an individual as a good citizen can show some differences according to the framework of the educational systems of the countries. Thus, the aim of this study is to reveal the perceptions of Turkish and Russian secondary students towards “good citizenship” as an example for comparative education.

The case study model that is a qualitative research design was used in the research. The basic reason why the case study was used in the research was that it enables to analyze the present situation deeply and the opinions of the secondary school students of two countries were able to be indicated comparatively thanks to it.

The Turkish secondary school students in the study group consisted of seventh and eighth grade students (totally 31 students) from a secondary school in the center of Antalya. The Russian secondary school students in the study group consisted of 24 students studying at a private foreign school in Antalya. The convenience sample method was used to choose the schools in the research.

The data of the research was collected with the open-ended questions since it is considered that students can express their ideas by handwriting more comfortably. During the preparation of the questions, the opinions of the social studies field experts, the social studies teachers and the history and social studies teacher of private foreign school in Antalya were taken into consideration on the content, the order and the appropriateness of the questions. To learn the perceptions of the students towards good citizenship, the questions asked the students to tell what a good citizen is, to evaluate themselves as a good citizen, to tell about somebody thought to be a good citizen, to evaluate the education that they took from their families and their schools on good citizen and to evaluate the aim of the social studies course to bring up good citizen. The questions prepared for the Russian secondary school students were translated into Russian by the two language experts. The replies of the students were translated into Turkish by the same language experts. The application process and the results of the study were shared with the history and social studies teacher of private foreign school in addition to these language experts. After the implementation, the replies of the Turkish students were also shared with their social studies teacher. The data acquired from the study group were solved with the descriptive analysis.

When the results of this study aiming to reveal the perceptions of Turkish and Russian secondary school towards good citizenship were evaluated in general, it was found out that the Turkish students explained good citizen in a more nationalist framework than Russian students did and that the Russian students explained good

citizen in a more universal and global way. The replies of the students indicated that the Turkish students still considered the social studies course as citizenship transmission. The 2005 social studies program emphasized ‘the citizens representing their country the best way’ in a more global sense and the finding that the replies of the students included classically citizens who can sacrifice their life for their nation, pay for their taxes, go to army and vote supported it. The Russian students expressed good citizen as the ones who know their rights and responsibilities and do beneficial things for their country and the world in a more universal way. When we asked the history and social studies teacher of private foreign school about the reason of this perception, it was seen that he attributed this to the purposes of the Russian educational system and the social studies course. He added that the Russian educational program stressed society and individual and tried to bring up individuals with the qualifications that the society needs. Moreover, it is possible to say that the thoughts of the teacher that a citizen brought up in a universal sense would be more qualified showed parallelism with the replies of the students. These results can be explained with the differences of the social studies teaching approaches and the in-class practices in the social studies course in these two countries.